

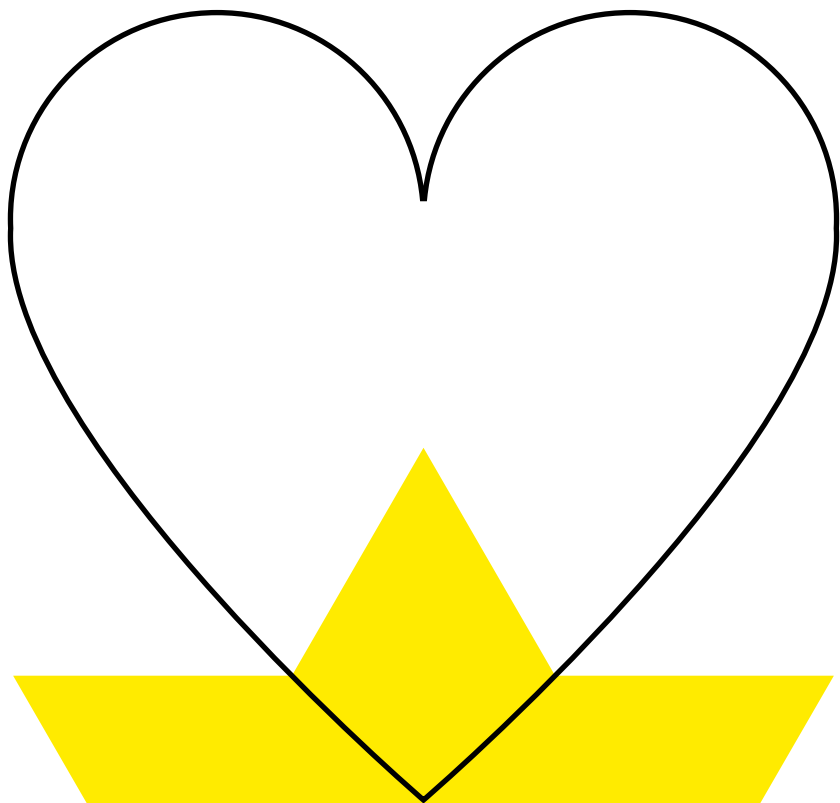
zuzanin

dech

**Jakuba
Katalpa**

*Host
román*

Host

Brno

2020

zuzanin

dech

Jakuba

Katalpa

**Rukopis knihy vznikl s podporou
Ministerstva kultury ČR**

© Jakuba Katalpa, 2020

**© Host — vydavatelství, s. r. o., 2020
(elektronické vydání)**

ISBN 978-80-275-0430-5 (PDF)

ISBN 978-80-275-0431-2 (ePUB)

ISBN 978-80-275-0432-9 (MobiPocket)

dětství

1

Liliana Liebeskindová stále nemůže počít dítě.

Nenechává si to pro sebe, a tak dostává spoustu rad od zkušených přítelkyň. Některé z nich soudí, že je příliš hubená, jiné jí doporučují sníst kousek syrových jater. Liliana se ochomýtá v kuchyni, a když se kuchařka neřádá, uždibne si malý kousíček z krvavé hmoty a pak ho — Židovka Nežidovka — rozkouše a polkne.

Každý měsíc Liliana s železnou pravidelností menstruuje. Tuto záležitost, za všech okolností krvácet, odkáže své dceři.

V roce 1899, když si Liliana bere cukrovarníka Abraháma Liebeskinda, ještě nemá o své dceři ani ponětí. Je zašněrovaná do korzetu a náruč má plnou lilií s dlouhými stonky. Svatba se koná v únoru a skleníkové květiny jsou ztuhlé mrazem, padá z nich pyl a Lilianiny rukavičky žloutnou.

Svatba je židovská, přestože rodina Heckelových i rodina Liebeskindových, za niž je tu jen ženich a jeho otec s řadou tetiček, navštěvují synagogu zřídka. Snoubenci, kteří si stouplí pod baldachýn a vyslechli požehnání, jsou duchem nepřítomní. Abrahám myslí na účetní uzávěrku a Liliana na džbán, který ráno pukl, když do něj služebná Herta nalila horkou vodu.

Události toho dne za sebou jdou následovně: Liliana se probudí, Herta přinese vodu, porcelánový džbán praskne. Kolem Hertiných nohou v pevných, praktických střevicích se rozlije moře vody. Liliana pomáhá služebné vytřít. V županu a sametových trepkách potom snídá vejce a bílý chléb. Nato je na její tělo ukotven korzet, pod paže jsou vsunuta potítka, na hlavu jí matka položí závoj. Liliana párkrát nasucho vzlykne, aby se přesvědčila, že se jí nechce plakat. Ve skutečnosti je zvědavá na to, co přijde. Bere do rukou lilie a dívá se tomu, jak jsou studené.

Na řadě je synagoga.

Rabín, který si šlape na jazyk, a vzlykající tetičky.

Sklenice pro štěstí drčená podrážkou — jako by ten den nebylo dost střepů —, blahopřání a úmorná cesta do fotografického ateliéru.

Hostina.

Na stolech květy dovezené z Holandska, konvalinky, růže, frézie. Smetana vyšlehaná do vysokých kopců, zmrzlina.

Liliana hovoří se svým novým mužem o puklém džbánku. Abrahám, o pět let starší než ona, odhaduje, že v porcelánu musel být kaz.

O porcelánu mluví také večer, v ložnici.

Thun, Rosenthal, Sèvres.

Abraháмова ruka na Lilianině ňadru.

Bradavka v ústech.

Hovor o glazuře jim pomáhá překonat rozpaky. Abrahám je ohleduplný a Liliana vstřícná, trochu zadýchaně se zmiňuje o biskvitu a rokokových soškách a přitom ho do sebe nechá vstoupit.

Brzy se stanou náruživými milenci, a přesto Liliana neotěhotní.

Stěžuje si známým.

Polkne krvavé vlákno z jater, vyprázdní láhev vína, po milování zůstane ležet s nohama nahoře. Přestane jezdit na koni, navštíví lékaře i kartářku, která jí předpoví, že do pětatřiceti porodí čtyři syny.

Jenže Lilianě je třiadvacet a chce dítě okamžitě.

Matka jí řekne, že chyba je ve vodě, kterou Liliana pije, a Abrahám nechá vyhloubit novou studnu.

Nic nepomáhá.

Liliana propadá zoufalství. V Praze navštěvuje sirotčinec, jako by přítomnost cizích dětí mohla mít vliv na její vlastní plodnost.

Začne se zabývat židovstvím, opráší menóru a nutí kuchařku vařit košer, což Abraháma mrzí, protože si oblíbil vepřová kolínka.

Všechno marné. V Lilianině podbřišku dál dozrávají vajíčka, míjejí dělohu a jalová vycházejí ven; Liliana vztekla hází zakrvácené hadříky do kbelíku se studenou vodou.

Zkoumá anatomický atlas a kabalou. Lunární fáze, přírodní cykly, rytmus noci a dne. Vlasy si zkracuje, když měsíc couvá, za kuropení prochází zahradou, plení záhony a polyká mrkve, růžičky kvěťáku a salát.

Překlápí se rok za rokem a Lilianino tělo je pořád prázdné. Abrahám narukuje do války a ona zůstane ve velkém bytě nad cukrovarem sama. Muž jí posílá psaní zdálky, z Itálie; Hled' si především účtů, píše jí a ona poslechne, s obchodním ředitelem cukrovaru a posléze sama prochází účetní knihy, hlava se jí točí, je toho tolik, na co musí dohlížet, továrna polyká metrčky řepy a mužskou práci teď za války zastávají ženy, řídí koňské povozy, hlídají pece, balí cukrové homole do papíru.

Když je toho na Lilianu příliš, uteče z Hološovic do Prahy. Z městečka jezdí do Prahy vlak, Liliana sedí v kupé s několika vojáky, kteří jsou na dovolené, a s tlustou selkou, která s vojáky laškuje a dovolí jim, aby se jí dotýkali; muži jí tisknou sádelnaté paže, dlaní sklouznou na prsa a Liliana se odvrátí, vzpomene si na svého muže a zasteskne se jí.

V Praze se ubytuje v hotelu U Koníčka nedaleko Staroměstského náměstí, v hotelové hale si koupí svůj první balíček tabáku a papírky, v koupelně přiléhající k pokoji se ponoří do horké vany, zkusí si ubalit cigaretu a kouří.

V následujících dnech navštíví módní salón, cirkus a divadlo, kde mají s Abrahámem rezervovanou lóži. Cukrovar je stroj na peníze a ona může rozhazovat, jak se jí zachce. Obchodní ředitel je úzkostlivý, upozorňuje ji, že během války výnosy rafinerie klesají, a také na to, že je třeba investovat

do nových, lepších strojů. Lilianě na tom nezáleží. Je lehkomyslná a užívá si. S matkou zajde do klenotnictví, kde si pořídí sadu náušnic a zlatý závěs se třemi zářivými diamanty. Odpoledne zamíří do kavárny, vychutnávají si sladké dorty.

Během hovoru se Liliana náhle omluví, odběhne na toaletu, dívá se na sebe do zrcadla a do očí jí stoupají slzy; je bez muže a bez dítěte, ňadra jí poklesla a objevily se první vrásky, je jí jednačtyřicet a je jasné, že tělo už dítě nevydává.

Zapálí si cigaretu a opře se o umyvadlo. Vdechuje kouř a snaží se na nic nemyslet. Druhý den koupí automobil a nechá se odvézt do Holašovic, v nichž Liebeskindova fabrika chrlí cukr, kostky, homole a prášek. Na stole v salónu na ni čeká dopis oznamující, že Abrahám byl postřelen a vrací se domů.

O rok později stojí Liliana s Abrahámem na balkóně jednoho pražského hotelu a sledují ohňostroj. Vznikla nová republika a Liliana má na nahém těle měkký župan. Přeje si, aby si ji manžel vzal hned, na balkóně, nad hlavami křičících a smějících se lidí. Přitiskne se k muži a ten ji obejmě kolem ramen, je neklidný, protože s koncem monarchie to teď bude v cukrovaru jinak, pole plodící řepu se budou dělit a dělníci odcházet. Bolí ho koleno, kterým mu projela nepřátelská kulka. Je unavený, jenomže v očích své ženy čte touhu a nechce ji zklamat; zatímco ona na něj nasedá a zavádí ho do sebe, on uvažuje o cenných papírech a budoucích investicích, líbí se mu americké firmy Ford a General Motors a rozhoduje se, že jakmile to bude možné, vyvede část peněz ven, za moře.

Lilianu zaráží, že má stále periodu. Její přítelkyně už většinou menstruaci ztratily. Liliana neví, jestli se má děsit, nebo radovat. Dokud je tu krev, zůstává naděje na dítě.

Často řídí automobil po venkovských cestách a zvažuje své možnosti. Opakovaně se nechává prohlédnout lékařem. Ten do ní vsouvá zrcadla, prohmatává orgány.

Dokud krvácíte, můžete počít, říká.

Nabízí Lilianě cigaretu a společně kouří. Lilianu zajímá, jakou nejstarší matku lékař ošetřoval. Dozví se, že ženě bylo třiáctýřicet. Liliana se zachvěje, je o čtyři roky starší. Domů se vrátí rozladěná, práská dveřmi a křičí na služky. Vadí jí zápach drčené řepy i hukot strojů.

V koupelně se zuřivě drhne, čistí si zuby a oškrabává jazyk. Pohádá se s Abrahámem a odejde do svého pokoje, kde se s cigaretou stočí na zem a zavře oči. Usne, tvrdá podlaha ji tlačí do zad.

Probudí se rozlámaná, s bolavými klouby. Oblékne se a dojde ke dveřím Abrahámovy ložnice. Pootevře je a poslouchá, jak muž dýchá. Potom tiše sestoupí do garáží. Šofér spí, okno jeho bytu je temné.

Liliana vdechne vůni kovu a benzínu. Když spala, něco se jí zdálo, nezřetelný obrys snu jí sedí za víčky. Natáhne si rukavice a posadí se do vozu. Přejede dvůr a vyjede z brány.

Ještě nezačalo svítat, městečko se utápí v šeru, na západě visí srpek měsíce. Silnice za Holašovicemi není příliš široká, vede mezi poli a lesem.

Liliana udržuje konstantní rychlost, lehce sešlapává plyn.

Po nějaké době obloha na východě zesvětlá. Vychází slunce. Liliana odstaví vůz na okraji silnice. Na křižovatce stojí malá kaplička. Uvnitř visí obraz Panny Marie. Stísněný prostor zvolna zalévá světlo. Liliana si sedne na kamenný práh. Z pole se zvedá mlha, smrčina vydechuje páru.

Kámen, na kterém Liliana sedí, studí, a tak vstane a obrátí se. Prohlíží si mariánský obraz, laciný tisk v červotočivém rámu. Něco se v ní pohne. Liliana se maličko zapotácí, rukama se zachytí zárubní kaple a nakloní se dovnitř.

Do zad se jí opře slunce.

Je říjen, pole jsou holá. Liliana si otře tvář. Zapálí si cigaretu a dojde ke strništi. Dlaní přejede pichlavé stonky. Obličej

obrábí k nebi, které se zbarvilo do pastelova, lehounkou modří, růžovobílým úsvitem.

Liliana se pomalu vrátí do auta, obejmě volant, položí na něj hlavu. Slunce stoupá, začíná hřát.

Ten večer Liebeskindova žena otěhotní.

Dítě, které se narodí, pojmenují Zuzana.

Holčička přijde na svět do vůně cukrové řepy, která se vznáší nad Holašovicemi jako opar a připomíná pach spáleného karamelu. Píše se rok 1924 a zima byla krátká, nesmělá, únor rychle vykvetl v jaro a to přešlo v teplé léto.

Abrahám Liebeskind až do porodu chodí se svou ženou tančit, nechává jí šít šaty u nejlepších krejčích a večer si pokládá ucho na její břicho; bude něžný a pozorný otec, usmívá se, když ho dítě přes matčinu napjatou kůži kope do tváře.

Zuzana se narodí ráno, červenec se láme v srpen a slunce je bledé, na nebi je vidět jitřenka. Ten den přiveze poslíček do cukrovaru gramfonové desky, které si Abrahám objednal. Je mezi nimi nejnovější Gershwinova skladba, *Rapsodie v modrém*.

Večer, když je po všem a unavená Liliana odpočívá, její muž opatrně vezme dítě do náručí. Odnese ho do pracovny a tam mu pustí gramfon. Gershwinova hudba je zvláštní, on sám si na ni musí zvykat.

Pracovna je cítit tabákem a papírem, na stole leží plány k vile, kterou chce Abrahám na pozemku cukrovaru postavit. Cukrovarník chodí ode dveří k oknu, očima se vpíjí do obličejů své novorozené dcery, připadá mu dokonalá. Musí ji ukázat svému otci, který má v jeho a Lilianině bytě svůj pokoj. Ale teď je ještě brzy, chce být se svým dítětem sám. Dojatě zkoumá malá ústa, zavřené oči, ručičky zaťaté v pěst. Dítě od sebe odlepí rty, mezi zarudlými dásněmi se zaleskne slina.

Abrahám otevře trezor. Dívá se na vyskládané cenné papíry, pouzdro s manželčinými šperky, šekovou knížku. Ukazuje to dceři — To všechno jednou bude tvoje — a novorozeně slabě zakňourá. Abrahám skloní hlavu, zachytí do úst dětský dech. Štěstí, které ho naplní, je úplné a bez prasklin. Cukrovarník se posadí do křesla.

Z ložnice zaslechne manželku. V kapse pro ni má nový prsten, v malé, kůží potažené krabičce. Špičkou prstu se dotkne dceřina čela. Nečekaná hebkost ho zaskočí. Z očí mu vytrysknou slzy. Polkne. Hudba dohrála a on se s dítětem vrátí k Lilianě. Navlékne jí prsten a sleduje, jak si žena obnažuje ňadra a snaží se je nabídnout dcerce. Dítě chvíli hledá bradavku a pak se přisaje, Liliana zatím nemá mléko a to novorozence rozladí, odtáhne se a pustí do křiku.

Mezi očima se mu objeví vráska a v té úzké brázdě nad kořenem nosu se Abrahám pozná; sedne si na okraj manželčiny postele a společnými silami se pokoušejí dítě uklidnit, zpívají mu a kolébají ho, dokud nenastane ticho.

2

Láska, kterou Liliana cítí ke své dceři, je tak silná, že ji občas děsí.

Jako by se celý svět scvrkl do malé tváře, Lilianino slunce vychází, když dítě otevře oči. Vstává k miminku v noci, v hedvábném županu si sedá do křesla, na okně slabě svítí lampa. Zuzana pije s neztenčující se chutí, pěstičku má položenou na matčině ňadru, saje, dokud Lilianu úplně nevyprázdní. Nad kolébkou jí visí chundelatý vlněný králíček; když se zatáhne za šňůrku, začne hrát. Liliana ukládá dítě ke spánku

a k melodii si vymýšlí slova, otírá Zuzaně ústa, v jejichž koutcích zasychá mléko, hladí hlavičku s měkkým temenem.

Dítě je ze všech stran sevřeno láskou jako obručí, kromě matky a otce ho milují Lilianini rodiče, Heckelovi, a Leopold, Abrahámův otec.

Abrahám Liebeskind spěchá každý den z kanceláře domů, aby mohl být se svou dcerou, Heckelovi přijíždějí z Prahy obden.

Podobna kouzelnému talismanu jde Zuzana z ruky do ruky, nelíbí se jí to, vraští obličej a křičí. Liliana ji dává do kočárku a vyráží na staveniště, kde kousek za cukrovarem vyrůstá nový dům. Liliana si chrání tvář slunečníkem a prochází mezi zedníky, Abrahám, oblečený do pracovních šatů, sedí na nízké zídce a se zednickým mistrem prohlíží plány.

Vila bude mít dvě patra a balkón, obklady koupelen z italského mramoru a podlahy z amerického dubu. Prostor kolem domu se upraví a propojí se stávající zahradou a sadem.

Liliana touží po leknínovém jezírku a skutečně ho dostane, Abrahám u něj nechá vysadit vrbu.

3

Prvních šest let Zuzanina života je naplněno oblostí a něhou.

Všechno je měkké, matčina prsa a břicho, otcovy vousy. Svět je jasně ohraničený a bezpečný, nikde z něj nevystupuje nic, co by Zuzaně mohlo ublížit, a ona sama se svým okolím zachází rázně, bez obav. Mléko, které jí matka dává, je sladké a vlahé, otec jí z práce nosí karamely.

Zuzana sílí a přibírá. V sedmi měsících má na drobné tělo příliš těžkou hlavu, v roce a půl se její proporce srovnají. Učí se chodit, z matčiny náruče rovnou do otcova objetí. Má silný

stisk, popadne Abraháma za vousy a trhne. Otočí se a kolébavě zamíří k Lilianě. Zaboří jí nos do podpaží a Liliana ji zvedne a přenesení k oknu, na dvůr právě přijel vůz s nábytkem, který si Liebeskindovi budou brát do nového domu.

Zuzana dlouho nemluví. Dorozumívá se jednoduchými zvuky. Ukazuje. Má živé a výrazné oči, skoro dočerna, a velká ústa, v nichž se během dvou let objeví ostré bílé zoubky.

Teprve když je má Zuzana pevně usazené v dásních, začne mluvit a její matce se uleví; první věty, které Zuzana skládá, jsou neobratné, jako by je překládala z jiného jazyka; o něco později se však slova chopí důkladně a s vervou, mluví a zpívá, hraje si se svým hlasem, recituje.

O Vánocích pětadvacátého roku nechá Abrahám Liebeskind vztyčit v salóně velký smrk. Jsou to poslední Vánoce ve starém bytě, ty nadcházející už budou trávit ve vile.

Přestože je cukrovarník původem Žid, nezdráhá se slavit narození Spasitele, mnohé křesťanské svátky jsou mu bližší než židovské. Vánoce v tomto roce jsou slavnostnější než jiné, od války uplynulo sedm let a cukrovaru se daří, Abrahám Liebeskind zaměstnává vynikající inženýry a ti mu stavějí ještě lepší stroje, Liebeskindův cukr je pojem, vyváží se za hranice, všechny druhy — kostky, krystal, moučka —, homole přestal dělat před rokem.

Století přechází do své druhé čtvrtiny a Abrahám doufá, že bude stejně úspěšná jako ta první. Jeho žena sedí u klavíru a probírá se notami, chystá se hrát, on sám si dopřává doutník a čeká na Lilianiny rodiče a společnou večeři. Zuzana, které jsou necelé dva roky, obdivuje strom. Na sobě má bílé šaty a ve vlasech stužku. Obchází kolem smrku a něco si šeptá, potom rychle vystřelí ruku a strhne jednu ozdabu. Nacpe si ji do úst a skousne, křehké sklo praskne a Zuzaně po bradě stéká krev. Abrahám se k ní rozběhne, ale to už u Zuzany klečí matka, drží jí otevřenou pusou a do kapesníku z ní vybírá střepy.